

Kronika Niemiec Współczesnych

ETAPY ODBUDOWY GOSPODARCZEJ I PLANOWANIA W NIEMIECKIEJ REPUBLICIE DEMOKRATYCZNEJ

Chcąc ocenić sytuację gospodarczą Niemiec w okresie powojennym, trzeba przede wszystkim uprzytomnić sobie, że gospodarka Rzeszy uległa niezwykle silnemu wstrząsowi, który w sposób zasadniczy zaciążył na jej rozwoju w latach 1945—1950. Dla maszyny gospodarczej Rzeszy Niemieckiej, od dziesiątków lat przystosowywanej do celów imperialistycznej, grabieżczej polityki, rozbudowywanej jako potężne narzędzie agresji — klęska Niemiec hitlerowskich w r. 1945 z natury rzeczy była potężnym ciosem. Mogło się nawet wydawać, że r. 1945 ostatecznie zamyka rozdział historii gospodarczej Niemiec, zatytułowany „Gospodarstwo niemieckie jako siła imperializmu i agresji“. Jako główne zadania lat następnych zarysowały się: demilitaryzacja oraz odbudowa pokojowej gospodarki zjednoczonych, demokratycznych Niemiec. Wydarzenia lat 1946—1950 wykazały jednak, że istnieją w świecie siły polityczne, dla których ten program jest niedogodny; postanowiły one przeto za wszelką cenę ukształtować życie gospodarcze Niemiec zachodnich wedle potrzeb i interesów monopolistycznego kapitału amerykańskiego. Warunkiem realizacji tego planu było utrzymanie rozbicia, zapobieżenie zjednoczeniu Niemiec, które niewątpliwie przyczyniłoby się do wzmocnienia pozycji elementów demokratycznych i pokojowych w narodzie niemieckim. Zaobserwować można szereg posunięć mocarstw zachodnich, wyraźnie zmierzających w tym kierunku. W grudniu 1946 r. powstaje z połączenia stref okupacyjnych Stanów Zjednoczonych oraz Wielkiej Brytanii — Bizonia, w r. 1947 następuje sprzeczne z postulatem jedności Niemiec uregulowanie zarządu Zagłębiem Ruhry, w r. 1948 narady londyńskie kładą dalsze podwaliny pod utworzenie separatystycznych Niemiec zachodnich, następuje separatystyczna reforma walutowa w Niemczech zachodnich. Kwiecień 1949 r. przynosi statut okupacyjny, stanowiący podstawę „konstytucji z Bonn“. 20. 9. 1949 r. utworzony zostaje w Bonn separatystyczny rząd Niemiec zachodnich. W marcu 1950 zawarty zostaje układ w sprawie Saary, również pozostający w jawnej sprzeczności z zasadą jedności Niemiec.

W ten sposób mocarstwa zachodnie realizowały konsekwentnie program rozbicia Niemiec, którego rezultatem jest również i rozbicie gospodarcze, stworzenie na terenie Niemiec dwu obszarów gospodarczych, rozwijających się przy tym w dwu różnych, zasadniczo odmiennych kierunkach.

Rząd Radziecki w nocy z dnia 1. 10. 1949 do rządów Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji w związku z utworzeniem rządu separatystycznego Niemiec zachodnich w Bonn podkreślił m. in., że: „konstytucja z Bonn nie tylko nie zawiera żadnych postanowień ograniczających dominującą rolę niemieckich monopolistów i junkrów, którzy inspirowali agresję niemiecką i byli ostoją reżimu hitlerowskiego, lecz rozwiązuje im ręce do dalszej antydemokratycznej działalności.“ I istotnie: obiektywnemu obserwatorowi życia gospodarczego Niemiec zachodnich nie mogą ujść uwagi słabo zamaskowane właściwe kierunki rozwojowe gospodarki tego obszaru. Nie ma tu mowy o rzeczywistych, głębiej sięgających przemianach struktury gospodarczej. Przemysł zbrojeniowy,

kuźnia wojny i agresji przeciwko Związkowi Radzieckiemu, nie został zlikwidowany. Co więcej, na jego czele stoją w licznych przypadkach ci sami ludzie, którzy kierowali nim w okresie przygotowań do drugiej wojny światowej oraz w czasie jej trwania. Zbrodniarze wojenni okazali się współnikami monopolistycznego kapitału anglo-amerykańskiego. Potencjał wojenny Niemiec zachodnich stał się częścią składową maszyny wojennej, pracującej na rzecz wielkiego spisku przeciwko pokojowi światowemu. Pomogły mu w tym zresztą jego jeszcze przedwojenne powiązania i umowy kartelowe, zwłaszcza z przemysłem amerykańskim. Jeśli może być mowa o zmianach w strukturze przemysłowej Niemiec zachodnich, to następowały one przede wszystkim wedle potrzeb i interesów kapitalistów zagranicznych, którzy bez wahania postanowili wykorzystać nasuwające się możliwości zniszczenia potencjalnej konkurencji przemysłu niemieckiego oraz zawładnięcia przedsiębiorstwami, które w ten sposób pracować będą dla dobra kapitalistów zagranicznych, zamiast dla polepszenia warunków życiowych szerokiej mas narodu niemieckiego. Problem ten ma dla przyszłości gospodarczej zjednoczonych Niemiec doniosłe znaczenie. Toteż w projektach programu Frontu Narodowego Demokratycznych Niemiec, zawartych w uchwale naczelnych władz partyjnych SED z dnia 4. 10. 1949 r. (na których oparł się następnie Manifest Frontu Narodowego Demokratycznych Niemiec z dnia 7. 10. 1949.) podkreślono m. in. jako ważne postulaty w dziedzinie gospodarczej: „natychmiastowe przerwanie wyprzedaży i przewłaszczenia gospodarki niemieckiej przez zagranicznych kapitalistów...”, zakaz sprzedaży niemieckich akcji i przedsiębiorstw obywatelom zagranicznym bez aprobaty odpowiedzialnych za to władz niemieckich“ (pkt. 7) oraz „niestawianie żadnych przeszkód rozwojowi niemieckiego przemysłu pokojowego i budowie okrętów handlowych i pasażerskich; natychmiastowe zaniechanie demontaży i wszelkich innych zarządzeń zmierzających do ograniczenia i ucisku niemieckiej gospodarki pokojowej“ (pkt. 8).

Jest rzeczą oczywistą, że również i kredyty zagraniczne, udzielane gospodarce Niemiec zachodnich, służą tym samym celom, o których była wyżej mowa. Zadaniem ich jest taka odbudowa i rozwój gospodarczy Niemiec zachodnich, jakie odpowiadają interesom kapitalistów anglosaskich, w pierwszym zaś rzędzie amerykańskich, oraz celom ich wojennych przygotowań. Warto przypomnieć w związku z tym, że po pierwszej wojnie światowej Niemcy odbudowały swój przemysłowy potencjał wojenny przede wszystkim z kredytów zagranicznych. W latach 1923—1930 Niemcy otrzymały 8 miliardów dolarów w formie kredytu. Przemysł hutniczy (przede wszystkim Thyssen, Krupp, Flick, Kloeckner, Haniel, Wolf) otrzymał 360 milionów dolarów, przemysł chemiczny — 140 milionów dolarów, przemysł elektryczny („Siemens“ i „AEG“) — 83 miliony, inne spółki i przedsiębiorstwa energetyczne — 600 milionów itd. Cele, na które przeznaczone są i dzisiaj kredyty zagraniczne dla Niemiec zachodnich, nie mają nic wspólnego z odbudową pokojowego gospodarstwa demokratycznych Niemiec. Dlatego też w cytowanej już uchwale naczelnych władz partyjnych SED (z dnia 4. 10. 1949 r.) z całym naciskiem żąda się: „usunięcia dolarowego wyzysku lichwiarskiego; kredytów zagranicznych dla Niemiec jedynie na warunkach uznanych dobrowolnie i legalnie przez odpowiednie organy niemieckie; możności zużycia tych kredytów zgodnie z wolą Niemiec bez mieszania się w wewnętrzne sprawy niemieckie przez wierzycieli...“ (pkt. 7).

Wyniki tej gospodarki kolonialnego wyzysku i przygotowań wojennych w Niemczech zachodnich są niezmiernie charakterystyczne: odbudowa kapitalistycznych form gospodarczych, włączenie przemysłu niemieckiego pod dyktando monopolistów anglo-amerykańskich, 2,5 miliona bezrobotnych, olbrzymie zadłużenie wobec zagranicy, wynoszące 54 miliardów WM (w czym prawie 16 miliardów

dów zadłużenia powstałego po r. 1945), ogromne koszty okupacyjne, które wynosiły w ostatnim roku 8 miliardów WM, ale mówi się o podwojeniu tej sumy, kryzys rolnictwa, najostrzej odczuwany przez małe i średnie gospodarstwa chłopskie. Za przygotowania wojenne placą masę pracujące Niemiec zachodnich bezrobociem, nędzą, obniżeniem stopy życiowej.

Całkiem inaczej przedstawiał się rozwój życia gospodarczego na terenie b. Radzieckiej Strefy Okupacyjnej, na tym terytorium, które obejmuje już dziś Niemiecka Republika Demokratyczna. Oczywiście — w r. 1945 i latach następnych zagadnienia gospodarcze i na tym terenie przedstawiały się jako niezmiernie trudne, wymagające ogromnego wysiłku w kierunku rozwiązania, problemy odbudowy i — co więcej — przebudowy strukturalnej. Nie było tu mowy o powrocie do form gospodarki kapitalistycznej. Przebudowa struktury gospodarczej była pierwszym i najważniejszym zadaniem i warunkiem właściwego kierunku odbudowy.

Reforma rolna wprowadziła zasadnicze zmiany, przekształciła oblicze wsi. Junkrzy i obszarnicy zniknęli. 2 177 002 ha ziemi rozdzielono pomiędzy chłopów, robotników rolnych i osadników. Stworzono 209 000 nowych gospodarstw chłopskich. Państwowe gospodarstwa rolne obejmują około 10% całej produkcji rolniczej.

Kluczowe przedsiębiorstwa przemysłowe, banki i ubezpieczenia zostały uspołecznione. Zlikwidowany został kapitał monopolistyczny i finansowy. Kierunek rozwojowy przemysłu został określony jasno i niedwuznacznie jako odbudowa i rozbudowa pokojowej gospodarki dla podniesienia stopy życiowej mas pracujących.

W uspołecznionych przedsiębiorstwach pozycja robotnika, jako współgospodarza i współkierownika zakładu pracy, ustalona została i zawarowana poprzez związki zawodowe i rady zakładowe. Tym samym stworzone zostały przesłanki dla nowego stosunku pracownika do pracy i do zakładu pracy, dla wyzwolenia potężnych sił rozwojowych, tkwiących w klasie robotniczej.

Konstytucja Niemieckiej Republiki Demokratycznej, mówiąc w art. 19 o ustroju gospodarczym, nie stawia zatem teoretycznych postulatów, już bowiem w poprzednich latach wykonana została wielka praca w tym kierunku, przedsięwzięty został wielki wysiłek demokratycznych i pokojowych sił w Niemczech wschodnich, by gospodarka służyła dobrobytowi całego narodu i pokryciu jego potrzeb i by każdy miał zapewniony w korzystaniu z wyników produkcji taki udział, jaki odpowiada jego wkładowi. Ustrój gospodarczy — mówi konstytucja NRD — winien odpowiadać zasadom sprawiedliwości społecznej. I w tym kierunku szły właśnie przemiany struktury gospodarczej w poprzedzającym uchwalenie konstytucji okresie.

Przebudowa strukturalna umożliwiła oparcie dalszego rozwoju na planach gospodarczych. Gospodarka planowa, oparta na doświadczeniach Związku Radzieckiego, stwarza podstawy do maksymalnego wykorzystania wszelkich możliwości rozwojowych, do przyspieszenia tempa odbudowy, do nadania tym procesom celowego i zamierzonego kierunku.

Trzeba zdać sobie sprawę, że trudności, jakie nastęrczały się na terenie Niemiec dla rozwoju planowania gospodarczego, były wyjątkowo ciężkie. Podział kraju, pogłębiany w wyniku prowadzonej przez mocarstwa zachodnie polityki rozbicia Niemiec, uniemożliwiał planowanie w skali całego gospodarstwa niemieckiego. Gospodarka NRD stanowiła tylko fragment gospodarki ogólnonieemieckiej. Brak tu było przemysłu ciężkiego i szeregu ważnych surowców. Na

tym terenie dokonywały się wreszcie wskazane powyżej głębokie przemiany strukturalne.

Wszystkie te trudności, które niewątpliwie ciążyły w początkowym etapie na rozwoju planowania gospodarczego na terenie NRD, wymagały jak największej koncentracji i celowego zużycia sił. Rozwiązanie tych problemów nastąpić mogło tylko w ramach planowania.

Pierwszą próbą w tym kierunku były tzw. „wytyczne 234“, wydane 9. 10. 1947 jeszcze przez radziecką administrację wojskową. „Aufbauplan 234“, (bo pod tą nazwą wytyczne te zyskały znaczną popularność) szedł po linii hasła rzuconego w kwietniu 1947 r. na 2-gim Kongresie FDGB (związków zawodowych): „Mehr produzieren — richtig verteilen — besser leben!“ Istotą tego planu było działanie w kierunku zwiększenia produkcji i wyzwolenia wszystkich sił klasy robotniczej, które mogłyby być pomocne w podniesieniu produkcji i dźwignięciu gospodarki. Rzecz charakterystyczna: już ten pierwszy plan mimo wielu niedociągnięć — odegrał rolę mobilizującą w stosunku do sił klasy robotniczej. Świadczy o tym rozwój produkcji w r. 1947. Jak wiadomo, ostra zima 1946/47 spowodowała cofnięcie się produkcji. W r. 1947 można było zaobserwować stały wzrost produkcji, którego tempo jednak w ostatnim kwartale, a zatem po ogłoszeniu „planu 234“, bardzo znacznie się wzmoгло.

Doświadczenia, jakie przyniosła wyciężona walka o realizację „planu 234“, zostały następnie wykorzystane przy układaniu i wykonywaniu planu dwuletniego. Niezmiernie znamienny jest fakt, że już w trakcie realizacji „planu 234“ obserwujemy powstanie nowych i twórczych elementów, które będą — rozwinięte i udoskonalone — dźwignią planów dwuletniego i pięcioletniego (ruch współzawodnictwa pracy i racjonalizatorstwa — Aktivistenbewegung, współzawodnictwo między przedsiębiorstwami — die Wettbewerbe, wprowadzenie płacy uzależnionej od wydajności — Leistungslohn).

Dla drugiej połowy r. 1948 opracowany został plan półroczny przez Niemiecką Komisję Gospodarczą, która również opracowała plan dwuletni na lata 1949 i 1950, pierwszy narodowy plan gospodarczy w ścisłym tego słowa znaczeniu.

Plan dwuletni przewidywał, że w końcu r. 1950 produkcja przemysłowa osiągnie poziom 81% produkcji z r. 1936. Na podstawie przebiegu wykonania planu można było podwyższyć ten procent do 103 (w stosunku do r. 1936). W przemyśle maszynowym dn. 1. 7. 1950 r. produkcja osiągnęła 187% w porównaniu do r. 1947. Przemysł chemiczny i drzewny przekroczyły również cyfry planu dwuletniego jeszcze przed jego upływem. Osiągnięcia rolnictwa w planie dwuletnim są również znaczne. Już w r. 1948 obszar zasiewów wynosił 94,8% w stosunku do r. 1938. Pod koniec planu dwuletniego nastąpiło przekroczenie przedwojennego (r. 1938) obszaru zasiewów. W zakresie gospodarki hodowlanej przekroczone zostały również cyfry planu.

Osiągnięcia planu dwuletniego, które w realizacji przekroczyły planowane wyniki, opierają się przede wszystkim na wzmożonej wydajności pracy. Wzrost wydajności pracy charakteryzują następujące dane wskaźnikowe:

1936	100,0
1947	56,0
1949	85,0
1950	93,8

Pomyślne wyniki wykonania planu dwuletniego pozwoliły na dokonanie — w zakresie podniesienia stopy życiowej mas pracujących — następujących konkretnych posunięć, uchwalonych przez III Kongres SED, a mianowicie: poważne

zwiększenie norm żywnościowych, dalsza zniżka cen, zwyczajka płac co najmniej o 8—15% (w górnictwie 8—30%, w przemyśle metalowym 8—25%, w przemyśle maszynowym 8—20%), podwyżka rent i emerytur.

Plan dwuletni stworzył podstawy do dalszego rozwoju gospodarczego NRD, ujętego w perspektywiczny plan pięcioletni. Już w deklaracji rządowej, zgłoszonej przez premiera O. Grotewohla (dnia 12. 10. 1949), znajdujemy zapowiedź takiego właśnie wielkiego, perspektywicznego planu rozwoju niemieckiej gospodarki pokojowej. Plan ten, jako plan pięcioletni na lata 1951—1955, uchwalony został na III Kongresie SED (20—24. 7. 1950).

Zadania, jakie plan pięcioletni stawia przed NRD, nie są bynajmniej łatwe. Trzeba przyznać, że plan ten ma wybitnie mobilizujący charakter, tylko bowiem mobilizacja wszystkich sił, zespolenie wszystkich wysiłków, wykorzystanie wszystkich rezerw gospodarczych może dać w wyniku realizację tego planu.

Jakie są zasadnicze zadania planu pięcioletniego?

„1. W interesie całego narodu niemieckiego i walki o jedność demokratycznych Niemiec należy zapewnić szybki rozwój sił produkcyjnych NRD. Do końca pięciolecia należy osiągnąć w pokojowej produkcji przemysłowej poziom 190% w porównaniu do stanu z r. 1950. Przewidziane podwyższenie produkcji przemysłowej oznacza jej podwojenie w porównaniu z r. 1936.

Poza tym należy zapewnić dalszy wzrost produkcji rolniczej oraz odpowiedni rozwój komunikacji, handlu i rzemiosła.

Należy rozwijać i umacniać sektor uspołeczniony, który ma dla gospodarstwa największe znaczenie. Równocześnie należy korzystać w interesie narodowym i w ramach ustaw z inicjatywy prywatnej i przedsiębiorczości.

2. Na podstawie wzrostu produkcji i przez usunięcie ciężkich skutków wojny winien być osiągnięty, pod koniec zaś planu pięcioletniego poważnie przekroczony przedwojenny standard życiowy ludności. Dotyczy to w szczególności konsumpcji artykułów żywnościowych oraz ważnych artykułów przemysłowych na głowę mieszkańca.

3. W ciągu planu pięcioletniego winno być osiągnięte poważne podniesienie poziomu kulturalnego całej ludności, dalszy rozwój oświaty oraz rozkwit niemieckiej postępowej nauki, kultury i sztuki.

Należy popierać studiowanie przez dzieci robotników i chłopów, jak również inteligencji twórczej, na szkołach wyższych, należy wykształcić nową postępową inteligencję, szeroko rozpowszechnić szkolenie narybku w szkołach zawodowych, rozwinąć szkolnictwo przez wprowadzenie szkół dziesięcioklasowych we wszystkich miastach i ośrodkach przemysłowych.

4. W celu podniesienia stanu zdrowotnego narodu należy zapewnić większą ilość miejsc w miejscowościach wypoczynkowych, szerszą organizację wyjazdów urlopowych oraz rozwój sportu.

Dla szerszego rozwoju służby zdrowia należy zapewnić budowę nowych poliklinik i ambulatoriów, jak również przewidzieć wyszkolenie większej ilości wykwalifikowanych lekarskich sił fachowych.

5. Ten pokojowy rozwój gospodarczy i kulturalny Republiki zostanie zrealizowany bez zaciągania długów zagranicznych, bez kryzysów i bezrobocia, własnymi siłami narodu dzięki przyjaznym stosunkom i gospodarczej współpracy z wielkim Związkiem Radzieckim i krajami Demokracji Ludowej.

6. Przez pokojowy rozwój gospodarczy i kulturalny umocni się NRD, fundament zjednoczonych, miłujących pokój i demokratycznych Niemiec. Wykonanie planu pięcioletniego będzie potężnym ciosem przeciwko kolonialnej polityce imperialistycznych mocarstw zachodnich w Niemczech oraz zapewni zjednoczenie

całego narodu niemieckiego na gruncie zjednoczonego, demokratycznego i miłującego pokój Państwa Niemieckiego“.

Jeśli się przeczytać uważnie w powyższe ujęcie zasadniczych zadań planu pięcioletniego, umieszczone na wstępie do planu, to dochodzi się do przekonania, że przemiany, jakie się dokonały w tej części Niemiec, w której doszły do głosu istotnie demokratyczne i pokojowe siły, są niezmiernie głębokie. Polska może z całym spokojem i przyjaźnią obserwować dalsze etapy rozwoju gospodarczego NRD. Po raz pierwszy możemy powiedzieć, że rozwój ten nie grozi nam wojną, nie zwiastuje nowej agresji niemieckiej. „Nasz plan pięcioletni jest planem walk o pokój“ — powiedział Walter Ulbricht w swym referacie na III Kongresie FDGB.

Plan pięcioletni wytycza — rzecz oczywista — nie tylko zasadnicze kierunki rozwojowe NRD w latach 1951—1955. Stawia on również szczegółowe, konkretne zadania dla poszczególnych gałęzi gospodarki, formułując je w szczegółowych cyfrach planu. Niektóre z tych cyfr, najważniejsze — warto tu przytoczyć dla zobrazowania istotnej treści planu; dokoła jego realizacji skupiać się będą na przestrzeni najbliższych lat pięciu wszystkie dążenia sił odbudowy i postępu w NRD.

Zasadniczym zadaniem, jeśli idzie o przemysł, jest — jak już wspomniano — podwojenie produkcji. Wartość produkcji brutto ustala plan pięcioletni na rok 1955 w wysokości 43,8 miliardów DM wobec 23 miliardów DM w r. 1950. Tempo rozwoju, jakie wykazuje gospodarka NRD oraz jakie przewiduje plan pięcioletni, ocenić można tym lepiej, gdy rozpatrzmy te dane na tle rozwoju produkcji przemysłowej niemieckiej 1919—1936. Przyjmując produkcję przemysłową w r. 1928 jako 100, otrzymujemy następujące dane wskaźnikowe:

1913	98	1925	81,1	1932	58,7
1919	37	1926	78,7	1933	65,5
1920	54	1927	101,2	1934	83,3
1921	65	1928	100,0	1935	95,8
1922	70	1929	100,9	1936	106,7
1923	46	1930	88,9		
1924	69	1931	72,8		

Jak widać z tych danych, poziom przedwojenny osiągnęła produkcja przemysłu niemieckiego po pierwszej wojnie światowej dopiero w osiem lat po wojnie, natomiast przemysł NRD osiągnął przedwojenny pokojowy poziom produkcji (1936) w pięć lat po drugiej wojnie światowej. Rozwój, przewidywany w ciągu następnego pięcioletnia 1951—1955, nie ma i nie może mieć w ogóle żadnego odpowiednika w rozwoju gospodarki Niemiec kapitalistycznych, dla których takie tempo rozwoju było w ogóle nieosiągalne.

Dla osiągnięcia planowanych zadań nastąpi w ramach wykonania planu pięcioletniego wyrównanie dysproporcji gospodarczych przemysłu NRD. Toteż rozwój poszczególnych gałęzi przemysłu będzie dość różnorodny. I tak produkcja w roku 1955 wynosić będzie w stosunku do r. 1950 (w procentach):

w energetyce	177
w górnictwie	194
w przemyśle metalowym	237
w przemyśle maszynowym	221
w przemyśle elektrotechnicznym	196
w przemyśle mechaniki precyzyjnej i optycznym	239

w przemyśle chemicznym	182
w przemyśle mineralnym	180
w przemyśle drzewnym	118
w przemyśle włókienniczym	201
w przemyśle lekkim	176
w przemyśle celulozowym i pa- pierniczym	149
w przemyśle spożywczym	187

Inwestycje przemysłowe, warunkujące wzrost produkcji, określa plan pięcioletni na sumę 14,1 miliardów DM.

Z całym naciskiem, jako zasadnicze zagadnienie wszystkich gałęzi przemysłu w czasie pięciolecia, wskazuje plan: rozszerzenie sortymentów, celowe zróżnicowanie produkcji oraz walkę o jakość, o osiągnięcie najwyższego poziomu jakościowego produkcji.

Rolnictwu stawia plan pięcioletni również trudne i ambitne zadania. Pokrycie potrzeb żywnościowych ludności w przeważającej mierze własną produkcją rolniczą NRD wymagać będzie znacznego zwiększenia zbiorów oraz silnego rozwoju hodowli. W latach 1951—1955 gospodarka rolna NRD powinna zatem przekroczyć pokojowy przedwojenny poziom produkcji rolnej, plonów i produkcji hodowlanej.

Zbiory w zakresie głównych upraw wynosić winny w r. 1955 — stosownie do cyfr planu:

zboża i strączkowe	7.312.500 ton
oleiste i włókniste (nasienie)	279.000 ton
buraki cukrowe	6.804.000 ton
ziemniaki	17.000.000 ton.

W ten sposób zbiory, przewidziane w końcu planu pięcioletniego, mają przekroczyć poziom przeciętnych zbiorów przedwojennych (1934-38) w sposób następujący (1934-38 = 100%):

zboża i strączkowe	111,0%
oleiste i włókniste	708,0%
buraki cukrowe	125,7%
ziemniaki	125,4%

Osiągnięcie tych rezultatów umożliwi z jednej strony zwiększenie powierzchni upraw do 5.120.000 ha, z drugiej zaś strony podwyższenie przeciętnego plonu z ha.

Hodowla, której znaczne wzmoczenie przewiduje plan pięcioletni, winna w roku 1955 dostarczyć 1.357.000 ton mięsa i drobiu, 6.772.000 ton mleka oraz 1.980 milionów sztuk jaj. Oznacza to również znaczne przekroczenie przedwojennego poziomu. Przyjmując r. 1938 jako 100%, otrzymujemy następujące planowane dane dla r. 1955:

mięso i drób	160,5%
mleko	131,0%
jaja	152,5%

W realizacji planu pięcioletniego rolnictwa szczególnie ważne zadania przypadają w udziale sektorowi uspołecznionemu (majątki państwowe), dla którego plan przewiduje wyższe zadania do osiągnięcia niż przeciętnie dla całego rolnictwa.

Zaopatrzenie rolnictwa w nawozy sztuczne oraz znaczne podwyższenie poziomu mechanizacji przez zwiększenie parku maszyn rolniczych w ośrodkach maszynowych, wykorzystanie najnowszych zdobyczy agrotechniki — uwzględnia plan pięcioletni jako przesłanki realizacji zadań rolnictwa w pięcioleciu 1951 do 1955. Odpowiednio rozbudowany jest również plan inwestycji rolniczych, który obejmuje budynki dla 226 nowych ośrodków maszynowych, uzyskanie 83.000 ha nowych użytków rolnych, wielkie prace nawodnieniowe i melioracyjne itd.

Tak poważny wzrost produkcji w przemyśle i rolnictwie wymaga również odpowiedniego wzmoczenia sprawności i wydajności aparatu komunikacyjnego. Plan pięcioletni daje następujący obraz rozwoju usług komunikacyjnych w przewozie towarowym kolei i żeglugi śródlądowej (w milionach tonokilometrów):

	1950	1955	1955/50 w procentach
transport kolejowy	16.740	26.700	160
żegluga śródlądowa	1.400	1.960	140

Obraz planu pięcioletniego byłby niepełny, gdyby nie podać informacji co do zakresu planowanych w pięcioleciu 1951—1955 inwestycji. Całość planu inwestycyjnego 1951—1955 zamyka się sumą 26,89 miliardów DM. Z tego przypada na:

przemysł	14.120 milionów DM		
komunikację i łączność	1.975	„	„
rolnictwo	1.400	„	„
handel i zaopatrzenie	300	„	„
oświatę i naukę	675	„	„
zdrowie, młodzież, sport	900	„	„
gospodarkę mieszk. i komunalną	5.150	„	„

Szczególną uwagę zwraca plan inwestycyjny na:

a) odbudowę i budowę nowych zakładów przemysłowych w zakresie energetyki, paliw, hutnictwa i przemysłu maszynowego;

b) poszukiwania geologiczne, na które przeznaczają 239 milionów DM;

c) odbudowę zniszczonych miast ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa mieszkaniowego (w latach 1951—1955 nastąpić ma odbudowa 9,5 milionów m² powierzchni mieszkalnej), budownictwa komunalnego oraz urządzeń społecznych i kulturalnych. Na plan pierwszy wśród 53 miast NRD objętych tym planem odbudowy wysuwają się Berlin, Drezno, Magdeburg, Chemnitz i Dessau.

Ogromne zadania planu pięcioletniego będą wymagały poważnego wysiłku i wyteżonej walki o realizację planu. Jakie są najważniejsze odcinki tej walki i jej metody?

Najważniejszym bodaj zagadnieniem, którego rozwiązanie warunkuje wykonanie planu pięcioletniego, jest zapewnienie dostatecznej ilości sił roboczych, przede wszystkim zaś sił wykwalifikowanych. Ogólna ilość zatrudnionych w gospodarce NRD wzrosła w ciągu realizacji planu pięcioletniego o 890.000, osiągając w r. 1955 ogółem 7,6 milionów zatrudnionych tzn. 113,3% w stosunku do r. 1950. Z tego przypadać będzie na:

przemysł	2.800.000
komunikację	468.000
budownictwo	570.000

Ilość zatrudnionych w gospodarstwie narodowym kobiet wzrosła. W r. 1950 kobiety stanowią w NRD 37% ogółu zatrudnionych, w r. 1955 odsetek ten podniósł się do 42%.

W szkołach zawodowych wyszkolonych zostanie 964.200 uczniów. Szkoły techniczne przygotowują inżynierów i techników:

dla przemysłu w ilości	33.500
dla budownictwa w ilości	10.000
dla komunikacji w ilości	10.000

Awans społeczny umożliwi zasilenie kadr kierowniczych gospodarki NRD.

Ilościowemu wzrostowi zatrudnienia w gospodarstwie narodowym towarzyszyć będzie nie tylko ogólny wzrost kwalifikacji zawodowych, lecz przede wszystkim związany z tym — wzrost wydajności pracy.

Jednym z istotnych elementów, uwzględnionych przy konstruowaniu planu 5-letniego, jest lepsze wykorzystanie istniejących możliwości produkcyjnych oraz wzrost wydajności pracy. W przemyśle winien nastąpić wzrost wydajności pracy co najmniej o 60% w stosunku do r. 1950, w budownictwie co najmniej o 55%.

Równocześnie przewiduje się obniżenie kosztów własnych w uspołecznionym przemyśle co najmniej o 23% w porównaniu z r. 1950. Rentowność wszystkich dziedzin gospodarki uspołecznionej powinna wzrosnąć. W jaki sposób nastąpić może tak znaczny wzrost wydajności pracy i obniżenie kosztów własnych?

Przed wszystkim trzeba tu zwrócić uwagę na potężny ruch współzawodnictwa pracy, który wziął początek z ruchu aktywistów (Aktivistenbewegung), zapoczątkowanego w r. 1947, i rozrósł się ogromnie, stanowiąc jeszcze jeden dowód olbrzymiego wysiłku mas pracujących w kierunku pokojowej odbudowy gospodarstwa NRD. Rozwój ruchu współzawodnictwa pracy związany jest z nazwiskiem Adolfa Hennecke, górnika, który zapoczątkował masowy i dynamiczny ruch (*Hennecke-Bewegung*), będący rozwinięciem pierwotnego ruchu aktywistów. Obecnie współzawodnictwo pracy w jego najróżnorodniejszych formach stało się dźwignią sukcesów gospodarczych NRD. Plan pięcioletni w sposób wyraźny wskazuje na konieczność dalszego rozwinięcia tego ruchu (ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia brygad jakościowych) jako na nieodzowny warunek realizacji planu.

Racjonalizatorstwo, lepsza organizacja pracy i pełne wykorzystanie czasu pracy, jak najszerze zastosowanie płacy w zależności od wyników pracy przy wprowadzeniu słusznych, technicznie uzasadnionych norm pracy, mechanizacja ciężkich prac, wykorzystanie w jak najszerzej mierze wynalazków i ulepszeń technicznych, zastosowanie wyników najnowszych badań naukowych, których związek z potrzebami gospodarstwa narodowego powinien być jak najsilniejszy, narady wytwórcze, zastosowanie nowych metod pracy — oto częściowe zestawienie tych metod walki o wykonanie i przekroczenie planu, które klasa robotnicza wypracowała już w latach poprzednich, przy realizacji poprzednich planów, a które trzeba uznać za istotne, niezbędne przesłanki realizacji planu pięcioletniego.

Dogłębne przemiany struktury społeczno-gospodarczej NRD wyzwoliły tak wielkie siły, że plan pięcioletni świadomie mógł postawić wielkie i trudne zadania, licząc się właśnie z tymi nowymi, świadomymi siłami pokojowego budownictwa NRD.

Świadomość tych przemian, świadomość wielkich możliwości i świadomość pełnej współodpowiedzialności mas robotniczych za rozwój przedsiębiorstw uspołecznionych i za rozwój gospodarczy całej NRD — ugruntowała się wśród mas pracujących. Adolf Hennecke sformułował tę myśl jasno i prosto:

„Nasi ludzie w uspołecznionych przedsiębiorstwach muszą się nauczyć, że to, czym zarządzają, jest własnością ich i narodu, oraz że z wyniku ich pracy korzystają oni sami i cały naród..., że wyższe osiągnięcia w przedsiębiorstwach

uspołecznionego przemysłu umożliwiają całemu narodowi zdobycie wyższej stopy życiowej“.

Osiągnięcie wyższej stopy życiowej, podniesienie poziomu życiowego — to jeden z najważniejszych celów postawionych gospodarce NRD przez plan pięcioletni. Wysiłki, jakie masy pracujące włożą w realizację tego planu, przyniosą właśnie tym masom pomyślne zmiany w ich położeniu materialnym. Pokojowa gospodarka NRD zmierza w ramach planu pięcioletniego do znacznego przekroczenia materialnego dobrobytu z lat przedwojennych. Stopa życiowa Niemiec pokojowych i demokratycznych będzie wyższa od stopy życiowej III Rzeszy.

W ciągu pięciolecia nastąpi dalszy wzrost płac robotników, pracowników umysłowych, inżynierów i techników w całym gospodarstwie narodowym o 16,8%, w przemyśle zaś o 20% (w stosunku do r. 1950). Fundusz płac w r. 1955 osiągnie sumę 25,8 miliardów DM. Dochody ludności wiejskiej również wzrosną w związku z podniesieniem się wytwórczości gospodarstw chłopskich, zapewnieniem stałych cen na produkty rolne oraz obniżką cen towarów przemysłowych.

Równolegle do podwyższenia płac następować będzie dalsza zniżka cen artykułów żywnościowych oraz powszechnego użytku o co najmniej 28% w stosunku do przeciętnego poziomu cen z końca 1950 r.

W ciągu pięciolecia poważnie wzrośnie konsumpcja artykułów żywnościowych i przemysłowych w przeliczeniu na głowę mieszkańca, osiągając (w porównaniu do stanu na początku r. 1950) w wybranych przykładowo najważniejszych artykułach następujący poziom:

mięso i wyroby mięsne	315 %
mleko	420 %
jaja	403 %
tłuszcze	224 %
ryby i przetwory rybne	380 %
artykuły włókiennicze	333 %

Dochód narodowy osiągnie w r. 1955 sumę 49 miliardów DM, co w porównaniu z r. 1950 stanowi 160%.

Tyle cyfry planu pięcioletniego. Warto jednak, choćby na niektórych przykładach, w sposób porównawczy cyfry te objaśnić. I tak np. spożycie mięsa na głowę mieszkańca wynosiło w r. 1936 — 46,8 kg. W roku 1952 wynosić będzie 38,0 kg, w r. 1955 przekroczy już poziom przedwojenny, osiągając 50,4 kg. Odpowiednie dane dotyczące spożycia mleka i cukru przedstawiają się następująco:

	1936	1952	1955
mleko (litry)	127,0	100,0	130,0
cukier (kg)	22,9	23,0	23,0

Niezmiernie charakterystyczne są również cyfry dotyczące kształtowania się dochodu narodowego. Jeśli przyjąć dochód narodowy na głowę mieszkańca w r. 1928 za 100, to rozwój dochodu narodowego w Niemczech przedwojennych przedstawiał się następująco (dane wskaźnikowe):

1925	88,02	1934	84,98
1926	90,38	1935	91,31
1927	97,05	1936	100,42
1928	100,00	1937	111,14
1929	98,73	1938	122,36
1930	94,43	1939	131,65
1931	83,63	1940	130,30
1932	73,84	1941	134,68
1933	77,30		

Trzeba było zatem w Trzeciej Rzeszy ośmiu lat, by po kryzysie gospodarczym osiągnąć przedkryzysowy poziom dochodu społecznego. Przekroczenie tego poziomu w latach 1937 i 1938 jest wynikiem koniunktury wojennej, w latach 1939 do 1941 jest wynikiem grabieży innych krajów. Przy tym wszystkim wzrost dochodu narodowego jest stosunkowo nieznaczny, wręcz znikomy zaś, jeśli porównać go z przewidywanym przez plan pięcioletni wzrostem dochodu narodowego, a nawet w porównaniu do jego kształtowania się w latach 1946—1950. Przyjmując r. 1946 za 100 otrzymujemy następujący obraz:

1946	100,0
1947	124,9
1948	151,1
1949	172,3
1950	206,1

W latach planu pięcioletniego dochód narodowy NRD osiągnie trzykrotną wysokość w porównaniu do r. 1946, w porównaniu zaś do r. 1950, przyjętego jako 100, osiągnie poziom 161,4.

Warto przy tym podkreślić, że te osiągnięcia, które w latach planu pięcioletniego w sposób zasadniczy wpłyną na podniesienie stopy życiowej ludności, zostaną uzyskane, chociaż na terenie NRD liczba ludności jest o 29% wyższa niż w okresie przedwojennym.

Plan pięcioletni jest planem pokojowego rozwoju gospodarki NRD i obejmuje swym zasięgiem tylko terytorium NRD. Znaczenie jego jednak jest znacznie szersze. Przemawiając na III Kongresie SED na temat planu pięcioletniego, Walter Ulbricht podkreślił to jego szersze znaczenie w następujących słowach: „Polityka rządu NRD daje całemu narodowi niemieckiemu dowód, że wszystkie zagadnienia życiowe narodu niemieckiego są rozwiązalne, gdy decyduje sam naród, a nie anglo-amerykańscy gubernatorzy i ich lokaje, nieudolna klika Adenauera... Przykład pokojowej, uczciwej pracy będzie przekonywający dla robotników i ludności Niemiec zachodnich. Rozpoznają oni, kto jest przyjacielem, kto zaś wrogiem narodu niemieckiego. Tak więc plan pięcioletni jest równocześnie planem walki o przewyżczenie rezbicia Niemiec, o jedność Niemiec i odpowiada przeto w pełni i całkowicie interesom naszego narodu niemieckiego. Realizacja planu pięcioletniego służy wykonaniu tych wielkich zadań o światowym znaczeniu“.

Dlatego też etapy realizacji planu pięcioletniego będą interesować nas — i nie tylko nas — jako etapy umacniania się sił pokojowych i demokratycznych w całych Niemczech.

L. G.

Podstawowe materiały:

Herbert Warnke: Aufbauplan 234 wird verwirklicht. Berlin 1948

Der Deutsche Zweijahrplan 1949—1950. Berlin.

Walter Ulbricht: Der Fünfjahrplan und die Perspektiven der Volkswirtschaft. Berlin 1950.

Walter Ulbricht: Die Aufgaben der Gewerkschaften im Fünfjahrplan (Die Arbeit Nr 10/1950).

Friedl Fürnberg: Das neue Deutschland (Weg und Ziel Nr 9/1950).

Niemiecka Republika Demokratyczna. Materiały i dokumenty pod redakcją Mariana Muszkata, Stanisława Szenica i Mieczysława Tomali. Warszawa 1950.